

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
"זה יוסף שהיה לך בחימה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת דברים תשפ"ג • שנה ג' - גליון קל"ג • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

אוצרות יוסף

מאמר לבנה

והקרבנו אלי כלכם ותאמרו גשלה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ (א, כב).

ארץ ישראל - בחינת מלכות

גודע (עין זוה"ק בראשית לג: של"ה פרשת ויצא אות י), כי ארץ ישראל עניינו בספירת מלכות שלמעלה. ועיין סנהדרין (קב), מפני מה זכה עמרי למלכות, מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל כו'.

ותבין מזה ממילא, כי גם ארץ ישראל היא בחינת לבנה. וזה רמוז בדבריהם ז"ל בסוטה (ד), אמר רבי חייה בר אבא, מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל, כתיב הכא 'ויחפרו לנו את הארץ', וכתיב התם (ישעיה כד, כג) 'וחפרה הלבנה' וגו'. **ובכתבי רמז** שלי רמזתי, אשר מלכות מספרו לצ"ו, וזהו 'ויחפרו לנו את הארץ', שכן 'לנו' את הארץ - סופי תיבות תצ"ו.

וזה אחד מן הטעמים על אשר לא הכניס משה את ישראל לארץ, רק יהושע. וזה, כי אמרו ז"ל בבבא בתרא (עג), פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, ועל כן רק יהושע דייקא היה בחינת ארץ ישראל, מה שאין כן משה היה למעלה ממדרגה זאת, ועל כן רק יהושע הכניס לשם ולא משה. **ובכתבי רמז** שלי רמזתי בכתוב (להלן לז-לה) 'גם בי התאנף ד' בגללכם לאמור גם אתה לא תבוא שם, יהושע בן נון העומד לפניך הוא יבוא שמה' וגו'. ורמזתי אשר 'בן' נון העומד לפניך - ראשי תיבות 'לבנה', ורומז שמפאת היות יהושע בחינת לבנה לכן הוא דייקא 'יבוא שמה'.

גליוני הש"ס

מועד קטן טז:

והעוים הישבים בחצרים עד עצה וגו' (ב, כג).

'עוים' היינו 'חיום' - דחי"ת ועי"ן מתחלפות

איתא בגמרא מועד קטן (טז), אמר ליה (רבי רבי חייה) עי"א (לשון גנאי, רש"י). עי"ן השמטות בחינת התפארת (עיין זוה"ק (ווארשא תרכ"א, פ"ג מ"ב), דכן היה דרכם לפעמים להחליף ח' בע' וע' בח', וכמו במשנה שם נאמר, שאינו 'מעושר' אלא מניין, והוא כמו שאינו 'מוחסר' אלא מניין. וכן ברבה

תולדות (ב"ר סג, ה) קורין ל'חיתרתא' - 'עתירתא'. וכן מצאתי בחידושי רמ"ה סנהדרין (ז: ד"ה רבי) שכתב, דחי"ת ועי"ן מתחלפות, דכתיב 'חמדתו', וכתב מיכה (א, יא) 'ויקח מכם עמדתו', עכ"ל.

ושבו מצאתי עוד בפירוש הראב"ד על התורת כהנים פרשת קדושים (פרשה ב ברייתא ט) שכתב גם כן דע' וח' מתחלפין, והביא לזה שם ראיות רבות מאוד, עיין שם היטב.

ומצאתי עוד אריכות בזה ברמב"ן על התורה דברים (כאן ד"ה ועל), עיין שם מה שכתב: ועל דעתו 'העוים' הם הקוים כו', ומורגל הוא בלשון 'ומה עויא' [צריך לומר 'עייא'] אומר בדבר זה' על רבי חייה כו', עיין שם היטב. ועיין שם במיני תרגומא להגאון הר"י פיק ז"ל (כאן ד"ה ג) שדיבר בהך דמועד קטן, ובדברי המהרש"א בחידושי אגדות שם (ד"ה א"ל), עיין שם.

אתון דאורייתא

כלל ד

אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי וגו' (ב, כח).

הוכחה שדם שנכשב מותר מן התורה - דגשתנה

הנה במסכת עבודה זרה (לז) אמרין, דשלקות עכו"ם אסורים מדכתיב 'אוכל בכסף תשברני ואכלתי, ומים בכסף תתן לי ושתיתי', מה מים - שלא נשתנו מברייתן, אף אוכל - שלא נשתנה מברייתן, עיין שם. ומבואר להדיא דבישול חשוב שינוי מברייתו.

ומצינו עוד בפרק כיצד מברכין (ברכות לח: ורש"י ד"ה כל), דפרי שנשתנה לגרועותא על ידי הבישול - לאו במילתיה קאי לענין ברכה, ואם היתה תחלה ברכתו בורא פרי האדמה, אזי אחרי הבישול מברכין עליו שהכל, עיין שם.

ועיין עוד בסוכה (לז) דקאמר, דאתרוג כבוש או שלוק - פסול, עיין שם. והטורו זהב בשלחן ערוך אורח חיים (סימן תרמ"ח ס"ק יז) כתב, דאפילו כבוש בדבש - כאשר הוא הדרך לטמנו בדבש למען ישאר לח - גם כן יש לפסול מטעם כבוש כמבושל (עיין פסחים עו), עיין שם. ואין שום טעם לפסול בכהאי גוונא - כי אם מחמת דבישול חשוב שינוי מברייתו, ולא חשיב עוד אתרוג.

וגם מהש"ס גופא יש להכריח כן, דעל כרחך לא איירי בחסר מבחוץ על ידי הכבישה והבישול, דאם כן תיפוק ליה מטעם 'חסר'. וגם אין הטעם מכח שהכבישה והבישול מומעין אותו בפנים, דאם כן ליפשוט מינה התם דחסרון בפניו באתרוג שמה חסרון. ועל כרחך דשינוי הבישול לבד פוסלו וכנ"ל, והוא הדין הכבישה פוסלת גם כן, מפאת דכבוש כמבושל, וחשוב שינוי.

ולפי זה יהיה ראיה מכאן, דדם שנכשב גם כן שרי מן התורה - כמו דם שבישלו (מנחות כא; עין חוות דעת סימן ע ביאורים ס"ק ד). דכיון דשרייתא דדם שבישלו הוא רק משום דבישול חשוב שינוי, ושינוי פוסל לזריקה, והתורה אסרה רק דם הראוי לזריקה (עיין רש"י מנחות שם ד"ה דם), אם כן הוא הדין כבישה - דחשיב שינוי כבישול וכנ"ל - שפיר ראוי שיתיר הדם מן התורה, כמו בישול שמתיר.

גליוני הש"ס

ברכות לג:

ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם וגו' ידיכם דמים מלאו וגו' (הפטרת שבת חזון, ישעיה א, טז).

טעם שהורג נפש רק לכתחלה לא ישא כפיו

איתא בברכות (לב), אמר רבי יוחנן, כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר 'ידיכם דמים מלאו'.

עיין ראב"י"ה (סימן קנא אות לו) דכתב, דרק לכתחלה לא ישא, אבל אם עלה לא ירד, עיין שם. ואולי הטעם, דכיון דהך ד'ידיכם דמים מלאו' הוא רק דברי קבלה - בעינן ביה שינה לעכב. ועיין מה שכתבתי בלקח טוב (כלל ה פסקא סח-טט).

ויש לומר עוד, דכיון דנשיאת כפים איתקש לעבודה שבמקדש - עיין תענית (כו), וכן הוא בסיפרי (פרשת שופטים פ"א פ"א כה ד"ה ובא) דעשו נשיאת כפים בגבולין כעבודה שבמקדש, ועל כן דינו כקדשים דבעינן בהו שינה לעכב (עיין פסחים סא).

ועיין שם בראב"י"ה דכתב עוד בשינויא אחרינא, דהך 'לא ישא' דכאן - הכוונה רק דלאו אורח ארעא שישא כו', אבל אינו איסור, עיין שם. ועיין תוספות יבמות ז: ד"ה שנאמר.

עריית ושופך דמים והוא מברכני, אומר לו הקדוש ברוך הוא, וכי הוא מברך, אני מברך, שנאמר (במדבר יג, ו) 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם'. ועל זה כתב דהך ד'לא ישא' הוא רק לכתחילה.

ז שנוון אם בדברי קבלה אומרים שאין לחלק בין לכתחלה לדיעבד, תלוי בפלוגתא אי דברי קבלה דין תורה יש להם (עיין ספר המצות לרמב"ם שורש א; רמב"ן שם שורש ב עמוד פד ד"ה וכן; פרי מגדים פתחה כוללת ח"א אות יח), ראה שם.

ח שכתבו: "...דעל כרחך חזי (הוצא לעבוד עבודה), דאין מחלל עבודה, דמעם מזבח" (שמות כא, ד) - ולא מעל מזבחי (יומא פה), ולא ישא את כפיו' חומרא בעלמא הוא. ועוד, דוקא לא ישא את כפיו, לפי שהרגו בידו, ואין קטיגור נעשה סניגור (ברכות נט), וכדכתיב בההוא קרא 'ובפרישכם כפיכם'.

בזה הלשון: ונראה... לפי שרבי חייה היה מגמגם בלשון, שהיה אומר 'ה' במקום ח'... והכי נמי היה מגמגם בע'... לפי שאלו אותיות הם קרובים בלשון - מאותיות אח"ע, ובדרך לגלוג היה קורא אותן 'עייא' במקום 'חייא' - כפי מגמגם לשונו. עכ"ל. הנה לא ידעתי מי גילה לו רז זה, דמי שאינו יכול לדבר ח"ת - שגם בע' הוא מגמגם... ותו, אם גם אבטל דעתי הקלושה, נגד דעת גברא כברזל קשה, הוא ניהו המהרש"א, מכל מקום קשה למה לא אמר 'הייא', דמפני הגמגום הח"ת היה לקרותו 'הייא', כמו שרבי חייה היה אומר ה' במקום ח'. אמנם לפירוש של הרמב"ן שכן דרך 'ומורגל הוא בלשון ומה עויא' כו', אתי הכל שפיר.

ה וראה המשך דברי רבינו, שהביא ציונים רבים בהתחלפות אותיות ח"ת ועי"ן.

ו שהוקשה לו מירושלמי גיטין פ"ה ה"ט: "שמא תאמר כהן זה מגלה

א ראה **אוצרות יוסף** תחילת מאמר לבנה: "בו ידובר בעזרת השם יתברך בעניני דברי **המקובלים**" (עיין מניחת האילנות פ"ה ד"ה אמר התנ"כ; פירוש רמזים שער כ פק כ ערך שמש) היות החמה בחינת התפארת (עיין זוה"ק משפטים טז) ולבנה בחינת המלכות (עיין זוה"ח יתרו לב).

ב עיין **מגלה עמוקות** פרשת ואתחנן אופן רכה.

ג לשון זו אינה במועד קטן שם, אמנם בכריתות ח. אמר כן בר פקרא על רבי חייה, ראה **שיטה מקובצת** שם אות ד.

ד זה לשון הגרי"י פיק: "הנה לפירוש הרמב"ן אין אנו צריכין לומר דבר פקרא ולזל כל כך בכבוד רבי חייה. אמנם במועד קטן... אמר ליה, עיי"א וזה זמן רב אמרתי טעם לשבח על שגינה לרבי חייה לקראו 'עייא', מפני שרבי חייה לא היה יכול לומר ח"ת, כדאיתא מגילה (פה). ושוב מצאתי שכיוונתי בזה לדעת הגדול **מהרש"א** שכתב

פנינים וביאורים בענין פשרה בדין במשנת רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע

מתוך: אוצרות יוסף דרשות; גליוני הש"ס ~

[צדק דין שלך וצדק פשרה שלך לפי ראות עיניך, ולא תרדוף את האחד יותר מחבירו, רש"י].

עיין שו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן קמד ד"ה תשובה; סימן קמה ד"ה תשובה) [וז"ל: הרי דעיקר הפשרה תלוי בראות עיני הדיין, לפי מראה עיניו ישפוט ואומדנא דלבו, והוא כעין שודא דדייני, כמבואר בבית יוסף (ח"מ סימן יב סעיף ה) בשם תשובת הרא"ש (כלל קז סימן ו). וכן כתב שם **בכנסת הגדולה** בהגהות בית יוסף (אות טו) דפשרה הוא כעין שודא דדייני, ליתן מי שלבו נוטה לחד פירושו]. ובירושלמי (כתובות פ"ה ה"ד) איתא, אל תקרי 'שודא דדייני' אלא 'שוחא דדייני'.

כ"ה סתם 'פשר' הוא מלשון פושרין, לא קר ולא חס, וכדאמרין (בבא בתרא קלג:) דייני חצצתא, פירש רש"י, דייני פשרה שחולקין הדבר, והוא מלשון מחצה. כן הוא על פי הרוב, מכל מקום יש רשות ביד הפשרן לעשות לפי מהות הדברים לפשר ביניהם כפי ראות עיני הדיין, רק שלא יצדד הדבר אחר אחד מהן יותר מחבירו, בענין שיעשה שלום בין הצדדים, וכדאיתא להדיא בפרק קמא דסנהדרין (י:) שעיקר הפשרה אינו רק לעשות שלום בין בעלי הדינים].

'פשרה צריכה הכרע הדעת' - ביאור

איתא בירושלמי סנהדרין (פ"א ה"א), אמר רבי מתנייה, אף הפשרה צריכה הכרע הדעת].

העיקר כפירוש התוספות (סנהדרין ו. ד"ה תיסג), דאף פשרה צריכה להיות בשלשה - כדי שיהיה אחד מזכה ואחד מחייב ואחד מכריע.

בדעת נמצא כח ההכרעה בין חלקי הסותר

ונראה, הדנה עניין חכמה ודעת, הנה חכמה עניינו חוזה כח השכלי וחריפותו לחדש דברים וסברות ורעיונות שונים ורבים - בגודל כח השכל שבאדם, ודעת עניינו כח ההכרעה להכריע בין חלקי הסותר - איזה מהם הצודק באמת, ולבוא לידי החלטת דעת אמיתית. וכדמצינו בכמה דוכתי היות הדעת - בו עניין ההכרעה, עיין לשון הש"ס חולין (צ:), רבי יהודה אומר, אינו נוהג אלא באחת, והדעת מכרעת של ימין, הרי כי ההכרעה מתייחסת אל הדעת. וכלשון הזה עוד בירושלמי סוטה (פ"א ה"ו), הדעת מכרעת, ירך התחילה בעבירה תחלה ואחר כך הבטן, לפיכך תלקה הירך תחלה כו'. וכן הוא עוד בכמה דוכתי - ייחוס ההכרעה אל הדעת (עיין ירושלמי יבמות פ"ה ה"ג; כתובות פ"ב ה"ב). ועיין עוד לשון הש"ס כריתות (ה), הקדוש ברוך הוא יודע הכרעות, יוד"ע דייקא, כי ההכרעה היא בדעת].

ואיצה את שפטיכם בעת ההוא לאמר וגו' וישפטתם צדק וגו' (לא, כג).

ותדיננו דינא בקשוט ופשרת שלמא בין נבדא לאחוי (תרגום יונתן)].

מבחר הדין הוא הפשרה

איתא בגמרא סנהדרין (י:), רבי יהושע בן קרחה אומר, מצוה לבצוע, שנאמר (זכריה ה, טז) 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם', והלא במקום שיש משפט אין שלום, ובמקום שיש שלום אין משפט. אלא איזהו משפט שיש בו שלום, הוי אומר זה ביצוע.

עיין שו"ת הרדב"ז (ח"א סימן צט), דמה שהתרגום מתרגם 'עין משפט' (בראשית יד, ז) - פילוג דינא, היינו משום דמבחר הדבר - הוא עינו, ומכונה 'עין', כמו 'עני העדה' (במדבר טו, כד), דהכוונה מובחרים שבעדה, ורבים כאלה. והנה מובחר הדין הוא הפשרה, דהוא פילוג הדין, דבפשרה חולקין הדבר בין בעלי הדין. וזהו שמתרגם 'לעין משפט' - פילוג דינא, היינו דמובחר המשפט הוא פילוג דהוא הפשרה, עד כאן תוכן דברי'. ולפי זה נראה דסבירא ליה לאונקלוס דמצוה לבצוע.

סילוק הדיין מפשרה

בסנהדרין שם, ריש לקיש אמר, שנים שבאו לדין, אחד רך ואחד קשה (בעל מריבה, מטיח דייניו, רש"י), עד שלא תשמע דבריהן, או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה, אתה רשאי לומר להם אין אני נזקק לכם, שמא נתחייב חוק, ונמצא חזק רודפו, משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה, אי אתה יכול לומר להן איני נזקק לכם, שנאמר (י, א) 'לא תגורו מפני איש'.

עיין שו"ת מהר"י ברונא (סימן ריג ד"ה מעשה), אי גם בפשרה הוא כן, ועיין שם היטב כל התשובה [וז"ל: דלא אשכחן איסור בסלוק אלא גבי דין גמור ולא בפשרה, דאמרין בפרק קמא דסנהדרין כו' אי אתה רשאי כו', וזה לא שייך אלא גבי דין - דדן בעל כרחן של בעלי דינים, אבל בפשרה שאינה בראון בעלי דינים, אם לא ישמעו לו - מצי למימר טורח זה למה לי לטרוח ביניהם].

פשרה היא כעין שודא דדייני

איתא בסנהדרין (לכ:), ריש לקיש רמי, כתיב (ויקרא יט, טו) 'בצדק תשפטו עמיתך', וכתב (להלן טו, כ) 'צדק צדק תרדוף' וכו'. רב אשי אמר וכו', אחד לדין ואחד לפשרה

להוראה צריך כח ההכרעה ועל כן בכח הדעת הוא עניין ההוראה, כי ההוראה היא הלכה למעשה - שמורה איך לעשות, כמבואר ריש הוריות (ב:), ועל כן צריך לזה כח ההכרעה, כי בכל דבר וספק - נופלים במחשבת האדם רעיונות רבים וחלקי סותר, ולפי גודל וחוזק כח השכלי וחיידודו, כך מתרבים לו הסברות והראיות לכאן ולכאן, ועדיין אין לו בזה ידיעת הסברא האמתית הצודקת באמת - להורות הלכה למעשה איך לעשות באמת. וצריך לזה כח ההכרעה, שאחרי עלות במחשבתו ומוחו כל הסברות הרבות לכל צד, יוכל לדון ולשפוט עליהם כולם להכריע את הצודק בהם, ולברר מהם הסברא האמתית והצודקת - להחליט היות הדין כך וכך ולהורות עשה כך וכך, וכמובן.

ויתכן היות לאדם שכל חזק וחד שימציא בו - בענין ספק, סברות ורעיונות רבות לכל צד, ועם כל זה לא ידע להורות. כדמצינו בירושלמי סנהדרין (פ"ד ה"א), אמר רבי, תלמיד ותיק היה לרבי מאיר והיה מטהר את השרץ ומטמאו מאה פעמים. אמרין, ההוא תלמידא לא הוה ידע מורייה (לא ידע להורות הוראה), עכ"ל הירושלמי.

והעניין כנ"ל, דאותו התלמיד היה לו כח החכמה - להמציא בו בכל דבר סברות ורעיונות וראיות רבות לכל צד, ואפילו בשרץ היה ממציא ונופלים לו במחשבתו ומוחו סברות לכאן ולכאן - לטהרו ולטמאו מאה פעמים, ואך כח הדעת להכריע בין סברותיו, ולברר הצודק והאמתי לשיוכל להורות הלכה למעשה - זה לא היה לו, ועל כן בכל חריפות וחיידוד שכלו, שהיה מטהר את השרץ ומטמאו מאה פעמים, מכל מקום לא הוה ידע מורייה].

'גלות מכפרת עון מחצה' - כפשרה

מבואר בבראשית רבה (כב, ג) על הכתוב (בראשית ד, טז) 'ויצא קין מלפני ד' כו', פגע בו אדם הראשון, אמר לו, מה נעשה בדיןך, אמר לו, עשיתי תשובה ונתפשרתי. ופירש שם **בידי משה**, דהכוונה דנגזר עליו גלות - 'נע ונד תהיה בארץ' (שם שם, יב), וגלות מכפרת עון - מחצה (סנהדרין לז:), וזהו 'עשיתי תשובה ונתפשרתי', לשון 'פשרה', דדרך פשרה הוא לפשר למחצה, עיין שם.

מדת משה - יקוב הדין את ההר ומדת אהרן - לפשר בין בעלי הדין

הנה בש"ס סנהדרין (י:) איתא, רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אסור לבצוע כו', אלא יקוב הדין את ההר, שנאמר (א, יז) 'כי המשפט לאלק"ם הוא', וכן משה היה אומר, יקוב הדין את ההר, אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחבירו.

היינו, שהיה מפשר בין הבעלי דינים ומתווך ביניהם, עיין שם בתוספות (ד"ה אבל). הרי כי משה רבינו ע"ה - מדתו הדין, שהיה אומר יקוב הדין את ההר, ואהרן - מדתו הפשרה].

(ד) ... עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות, מאי טעמא, לפי שלא נגמרה ההוראה].

(ז) **המשך לשוני**: 'ודלא כמו שכתב הפני משה שם (ד"ה לא הוה) שלא ידע להורות מפאת שהפלפול שלו היה פלפול של הבל. וחס ושלום לומר על תלמידו של רבי מאיר שקראו רבי 'תלמיד ותיק' שהפלפול שלו היה פלפול של הבל. אך העניין כ"ל שהיה לו כח החכמה - חיזוק השכל וחריפותו, וכח הדעת המכריע שעל ידו היא הוראת ההלכה למעשה - זה לא היה לו, וזה פשוט'.

(יא) ראה **באוצרות יוסף** דרשה לשבת שובה פיסקא מג-מד, מה שביאר רבינו לפי זה.

וברש"י ותוספות ד"ה שודא.

(ה) דברים אלו כתב בסימן קמה, שהוסיף לבאר הענין שהפשר צריך להיות קרוב לדין.

(ו) 'דצריך שיריע בדעתו עם מי הדין נוטה ביותר, וכפי הכרעת הדעת בזה יעשה הפשרה', **פני משה**.

(ז) 'כן הדרך להזכיר דעת עם הכרעה', **גליוני הש"ס** ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א ד"ה אף.

(ח) ראה עוד **אוצרות יוסף** דרוש א פיסקא טז - 'הכרעה' מהי.

(ט) 'לעולם אין בית דין חייבין (בפר העלם דבר של ציבור, ראה ויקרא ד, יג-

א) וכן פירש **רבינו בחיי** את הפסוק 'שמעו בין אחיכם ושפטתם צדק': 'זו פשרה - שהוא משפט הבא מצדק'.

(ב) עיין **רמב"ן** שם שעמד בזה.

(ג) וכתב עוד שם: 'ואם תשאל, למה נקרא 'קנש' - 'עין משפט' (בראשית שם), איפשר לפי ששם נפש הקדוש ברוך הוא עם חסידיו משה ואהרן - על שם העתיד, ועשה עם משה פשרה שיראה את הארץ ושמה לא יעבור (ראה להלן לז, ז). אי נמי, בעיקר המשפט יש פשרה שלא יכנסו לארץ, כי איפשר לפי חשיבותם היו ראוים ליותר, שנאמר (תהלים נ, ג) עיין יבמות קסא) 'וסביבו (שערה מאוד'.

(ד) היינו לפי פירוש אחד בהבנת 'שודא דדייני', ראה כתובות פה:

בשם כל ישראל

בכל התפילות שאדם מתפלל צריך לכוון שהוא 'בשם כל ישראל' | כללות ישראל קיימים תמיד בקדושתם בלי שום פגם | גם בעל עבירה שנכרת לגמרי משורש העליון ר"ל - יכול להתכלל בכללות ישראל ולחזור בתשובה | אם 'כלל ישראל' הוא ענין בפני עצמו ואין היחידים חלק מהם - והמסתעף לענין קרבנות ציבור

כלל וכלל, והוא רק קרבן של הכלל בלתי יחיד, אבל איש פרטי, אפילו 'חלק בעלים' גם כן אין נחשב בכלל ישראל, **דכלל ישראל הוא ענין בפני עצמו, ולא דמי לשותפין דגם שני השותפין יחידים הם, והוי יחיד אחד חלק מהם, מה שאין כן כלל ישראל הוא ענין בפני עצמו, ואין היחיד אפילו 'חלק בעלים' בענין הכלל, ודו"ק היטב מאוד.**

בהמשך דבריו הביא כמה וכמה הוכחות נגד סברא זו, שליחיד אין בעלות בקרבן ציבור, אך בספרו **'בן פורת'** (ח"א סימן ד דף יז: ד"ה עוד) הרחיב בכך וחדש שיש לתלות בזה מחלוקת תנאים.

דהנה במסכת שקלים (פ"א מ"ד) מובא מחלוקת תנאים אם כהנים חייבים במחצית השקל, דעת רבי יהודה שכהנים אינם חייבים, ודעת רבן יוחנן בן זכאי שחייבים הם. ואיתא במשנה שרבן יוחנן בן זכאי אמר לרבי יהודה, 'כל כהן שאינו שוקל - חוטא, אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן, וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל' (ויקרא ו, טז), הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו הן - היאך נאכלין. ובירושלמי אמרו, 'כן משיבין חכמים לרבי יהודה, חטאת יחיד מתה - אין חטאת הציבור מתה, מנחת יחיד קריבה כליל - ואין מנחת ציבור קריבה כליל כו"ל. והוא מותיב לון, זו לא נדבת יחיד היא (הרי גם זו נדבת יחיד, שהרי שָקל הכהן שקלו בפני עצמו). ואינו מתיבין ליה, מכיון שנמסרה לציבור כמי שהיא נדבת ציבור'.

"ונראה דפליגי בזה רבי יהודה ורבנן, דרבי יהודה סבירא ליה דגם היחיד בתוך הציבור עדיין נחשב ולכן חשיב העומר ושני הלחם ולחם הפנים עדיין מנחת כהן, דהיא כליל, וחכמים סבירא להו דאין היחיד נחשב בתוך הכלל, ובטל ממנו שם מנחת כהן וחיוב רק נדבת ציבור, ושפיר נאכל. ודו"ק"¹.

שבהיותו בחור צעיר שאל פעם את רבו מהו ענין הלשם יחודי שאומרים לפני כל מצוה. לקח הרבי את חוטי ציצית בידיו והסביר לו בנחת: "רואה יתרה חוט זה? חוט אחד בכת האדם לקורעו, שנים קשה יותר לקרוע ושלש עוד יותר, ארבע גדולה קשה מאוד מאד לקרועה, אבל חבילה כזו שהיא 'בשם כל ישראל' - שום כח שבעולם אינו יכול לה עיין מדרש תנחומא פרשת נצבים סימן ז). וכשאנו עושים מצוה ואנו מייחדים אותה עם כל ישראל, לא יוכלו כל הכוחות שבעולם למצוה זו" (הובא בגיליון 'המבשר תורני', פרשת יתרו תשע"ו).

(ה) תשואות חן לידידו הרב ר' **יהושע מלוביניצקי** שליט"א, מראשי המערכת, על ההשוואות והמראה-מקומות הנפלאים למאמר זה.

(ו) שם חקר בכללות 'אי דבר כללי המקובץ מחלקים ודברים פרטיים, אם נחשבים הפרטיים גם בהיותם בתוך הכלל, או דילמא הכלל המקובץ מחלקים הוא דבר אחר לגמרי לעומת החלקים, ואין הפרט נחשב בתוך הכלל".

(ז) 'כמו דמציו דיחיד חלוק מציבור, דחטאת יחיד מתה ואין כו', הכי נמי מנחת כהן יחיד הוא דקריבה כליל, ומה שאין כן מנחת ציבור, אף שיש בו חלק הכהן - אין קרב כליל". לשון רבינו שם.

(ח) ועיין **'צפנת פענח'** (מהדורת דף כד. טור ראשון), **'זרע אברהם'** לרבי מנחם ועמבא (סימן ד אות כג ד"ה דיע) **'וברכת שמעון'** (פרשת קרח ד"ה אל תפן). ועיין עוד בתשובת הרה"ק רבי **דוד מסוכטשוב זצ"ל** בשו"ת **'אבני נזר'** (חושן משפט סימן סג ד"ה החילוק - ד"ה ולאורה).

ושם אין שליטה לחטא כלל והאדם מקשר עצמו שם בהתכללות ההיא, ואז אותו האבר נקשר בכללות ונתקן בקדושה עליונה, ואז יכול לעשות המצוה או העובדא ההוא... "עכ"ל".

ונוראים הם דבריו של הרה"ק **בעל 'שמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע**, עד היכן הדברים מגיעים (שמח ישראל, יום א' דסליחות): "ואף מי שהוא בחינת 'פגרים' בלא גידין ועצמות, היינו כי עבר ח"ו על כל ל"ו כריתות שבתורה, **שנכרת לגמרי ר"ל משורש העליון, ועבר ובטל מן העולם ואין לו תקומה ח"ו כלל לא בזה ולא בבא, עם כל זה יש מקום הנקרא 'כל ישראל', אשר בו כלולים כל נשמות ישראל עושי רצונו, כמו שהאריך בזה המגיד הקדוש מקאזניץ והרבי ר' אלימלך בספרו 'נועם אלימלך', וכשכולל עצמו בכללות ישראל ומאמין באמונה שלימה כי הוא כל יכול, מעורר בזה רחמנות מכל העולם כולו, וחותר חתירה מתחת כסא כבודו לקבלו בתשובה שלימה ממקום גבוה ונעלם מהשגות הגבאים..."**

רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע בספרו **'בבורות שמונים'** (אות לו ד"ה והנה היה - ד"ה ואולם), מתייחס בקצרה לנידון הידוע בספרי האחרונים, האם בקרבן ציבור יש לכל יחיד חלק בבעלות הקרבן, או שציבור הוא הגדרה חדשה ונפרדת שאינו כולל בו את כל היחידים.

וכותב רבינו², כי לדעת רבי אלעזר ברבי יוסי שבעלים מפגלין (זבחים מז), יש לחלק בין קרבן שותפין, שאם פיגל אחד מהם חל הפיגול, לבין קרבן ציבור שלא חל הפיגול אם פיגל אחד מן הציבור. "דיש לומר דבקרבן ציבור אין היחיד נחשב 'בעלים'

סיפר הרה"ק רבי **משה מקאברין זי"ע**, שאצל רבו הרה"ק רבי **מרדכי מלעכוויטש זי"ע** היו שני חסידים צעירים שהיתה ביניהם אהבת חברים עזה. יום אחד הרגיש אחד מהם התפעלות גדולה בתפילתו והתפלל בהתלהבות רבה עד כלות הנפש, ואילו השני לא עלתה לו תפילתו כראוי והתפלל בקטנות המוחין.

לאחר התפילה היה הראשון בדיחא דעתיה, שמח וטוב לב, אמר לו חברו: "אחי יקירי, ממה נפשך, אם התפללת בשם כל ישראל³, הלא גם לי יש חלק בתפילתך, ואם לא כוונת בשם כל ישראל, הרי אינני רוצה כלל לקבל חלק מתפילתך..."⁴.

והנה בביאור וחיובות הענין לכוון בעת עשיית המצוות ועבודת הש"ת שעושה זאת 'בשם כל ישראל', כתב הרה"ק **הרבי ר' אלימלך מליז'נסק זי"ע** בספרו הקדוש **'נועם אלימלך'** בפרשתנו (ד"ה ע"ד בפסוק): כי הטעם למה שאנו אומרים קודם כל עבודתנו ותפילתנו 'לשם יחוד כו' בשם כל ישראל⁵, והכוונה היות ש'אין צדיק בארץ' כו' (קהלת ז, ט), ואם כן האיך יכול לעשות איזה דבר קדושה באברינו כיון שנעשה בהם איזה עבירה חלילה ונפגם אותו האבר, ואיך יכול להשרות עליו קדושת העובדא ההיא.

"אך שהתיקון לזה הוא במה שכולל עצמו עם כללות ישראל, כי יש עולם הנקרא כל ישראל והעולם ההוא שלם בלי שום פגם, כי הכללות ישראל הם הצדיקים כמו שנאמר (ישעיה ס, כא) **'ועמך כולם צדיקים, ואם כן אף שהפרטים חוטאים לפעמים, אבל הכללות הם תמיד קיימים בקדושתם ואין שטן ואין פגע רע בהם וחלילה ותמיד צורתם חקוקה למעלה'...**

(א) וראה בספר **'מדרש פנחס'** (אות יז) מה שרשם תלמידו של הרה"ק רבי **פנחס מקאריין זי"ע**: "פעם אחת שמעתי ממנו, שכל תפלה שאינו מתפלל בשם כל ישראל - אינה תפלה, עכ"ל".

ומתאמרא משמיה דהרה"ק רבי **יצחק מסקווירא זי"ע**, שפירש כוונת מאמרם ז"ל (מדרש שח"ט תהלים זא, ו): "מפני מה ישראל מתפללין ואינם נענים, שאינם יודעים להתפלל בשם, שאינם יודעים לכלול תפלתם 'בשם כל ישראל'.

(ב) ספר **'לישרים תהלה'** להרה"ח ר' **משה חיים קליינמאן ז"ל** (אות כד).

ומענין לענין מסופר על הרה"ק מקאברין זי"ע (אמרות משה חלק ב עמוד מב): "פעם אחת היה לו 'הוסט' (שיעול) חזק וגנודי גנח זמן רב. אחר כך כששב אליטנו אמר: בעת אין הוסט, אומר אנכי 'בשם כל ישראל, אשר שום בר ישראל זאל שוין מער ניט הוסטין (לא ישתעל יותר)..."

(ג) בספר **'קב ונקי'** (להרה"ק רבי יחיאל מיכל מגליצא זי"ע, פרשת וזאת הברכה ד"ה תורה) מובא: "אומרים בשם הרב הקדוש **זלה"ה מאפטא**, שיכול לומר בפמליא של מעלה שהוא אוהב ישראל באמת, כי כל ימיו בעת עשיית איזה מצוה **באמרו 'לשם יחוד כו' בשם כל ישראל' היה מכוין שיהיה לכל אחד מישראל, אפילו להפחות שבפחותים חלק שוה בהמצוה כמוהו, וזהו אהבת ישראל באמת."**

(ד) הגאון רבי **ישכר שלמה טייכטהאל זצ"ל** בעל 'משנה שכיר' הביא בספרו את דברי ה'נועם אלימלך' והוסיף: "ובאמת דבריו רבינו בעל 'נועם אלימלך' שכתב שכללות ישראל

מה שאין כן היכא דיהיה חסרון זה במשלח וגם במשתלח, דהאשה המשלחת ועניינה רק בתורת אשה - ואילו היתה איש לא היה שייך שליחות זה ממנה, והאיש המשלח עניינו רק בתורת איש - ואילו היה אשה לא היה יכול לעשות מעשה שליחות זאת עבורה, אז שפיר קמה סברת האיבעיא דלא שייך בכהאי גוונא עניין שליחות כלל.¹

חכם שאינו בקיא בכתיבה - אין זה פוגם במעלתו

בגמרא גיטין (סז): מי איכא בי דינא דלא ידעי מחתם חתימת ידיהו. אין, איכא בי דינא חדתא (שלא למדו לחתום עדיין, רש"י).

עיין פירוש המשנה להרמב"ם (שם פ"ו מ"ז ד"ה אמר) שכתב: אינו מן הנמנע שביט דין הגדול לא יהיו בקיאים בכתיבה, לפי שהתנאי בבית דין שיהיו חכמים - לא שיהיו סופרים, עכ"ל. ודוגמתו בשו"ת **תשב"ץ** (ח"א סוף סימן לג), כתב שם על חכם אחד, וז"ל: ואם לפעמים כותב בקצת כתביו קצת שגגות, לא מפני זה יוצא מגדר תלמיד כו', ומדקדקי הלשון השיבו כמה תשובות על **רבי אלעזר הקליר** שהיה מגדולי התנאים, שמצאו בפיוטיו כמה שגגות לפי הדקדוק, לפי שאין זה פוגם מעלת החכם אם אינו יודע דקדוק הלשון והמלות, עכ"ל ז"ל.

רבי מאיר בחינת שם 'ספרא רבה' דמט"ט

הנה מט"ט נקרא 'סופר', וכמבואר **בתרגום יונתן בראשית (ה, כד)** על הכתוב (שם) 'ואיננו כי לקח אותנו האלקים', וז"ל: והא ליתוהי עם דיירי ארעא, ארום אתנגיד וסליק לרקיעא במימר קדם ד', וקרא שמיא מיט"ט ספרא רבא, עכ"ל.

והנה בגיטין (סז): איתא, איסי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים, רבי מאיר חכם וסופר. ומה שנקרא רבי מאיר 'סופר', נראה שהוא בחינת שם 'ספרא רבה' דמט"ט, וכנודע (עיין מגלה עמוקות פרשת ויחי ד"ה בזהר; ילקוט ראובני פרשת ארת (תשל) דרבי מאיר היה בחינת טוב דמט"ט, כסוד ש"ס חגיגה (טז) דרבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל קליפתו זרק, דאתון ט"ט דתוך 'מט"ט' הם טוב דביה, ואתון 'רמון' הסובבים - הם קליפה וכנודע (עיין מגלה עמוקות פרשת קרח ד"ה וכבר), וְאַחַר טעה במט"ט כמבואר בחגיגה שם (טז), ועל כן כאשר אמר אליהו שם, דלא קאמר קודשא בריך הוא שמעתא מפומיה דרבי מאיר, הואיל וגמר מאחר, אמר על זה רבה בר שילא, אמאי, רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל קליפתו זרק, פירוש, דרבי מאיר היתה לו יניקה רק מאתון ט"ט דמט"ט - דהם תוך דמט"ט וטוב דביה, ואילו אתון 'רמון' דהם הסובב והקליפה - זרק, וכנודע **בכתבי האר"י ז"ל** (עיין ליקוטי תורה פרשת עקב ד"ה רמון; שם יחזקאל א). ועל כן בהיות ר"מ בחינת טוב דמט"ט - ט"ט דמט"ט, לכן נקרא גם הוא 'סופר' כמו שנקרא מט"ט ספרא רבה וכנ"ל.

לא תובדק. ומיישב לפי מה שביאר שם באותו, דלרבי אלעזר ברבי יוסי מה שבעלים נחשבים 'מקריב' - ומפגלין משום זה, הוא משום דכהנים שלוחי דרחמנא וגם שלוחי דידן, ולפי מה שמבואר מסוגיין דהיכא שהחסרון הן במשלח והן במשתלח שפיר קמה סברת האיבעיא דלא שייך שליחות, מתיישב: "דמנחת סוטה דבאה ממנה רק בתורת אשה - ואילו היתה איש לא היתה מביאה קרבן זה, ואילו הכהן המקריב הרי מעשהו בתורת איש דייקא - שאילו היה אשה הרי בנות אהרן פסולות לעבודה (קידושין לו), אם כן בכהאי גוונא לא שייך ענין שליחות כלל, והוא שלוחא דרחמנא לבד ואין ההקרה מתייחסת לה, ושפיר אין יכולה לפגל".
ז ראה עוד **בית האזור** מערכת א כלל נב ד"ה דע.

'דרכי שלום' ו'תיקון העולם' שלא הוזכרו בפרקין

בגיטין (סא): מפני דרכי שלום.

קשה קצת, דחשיב בפרקין כלהו מילי דדרכי שלום, מדוע לא חשוב נמי הך דפרק ראשון דשקלים (ה"ג), אין ממשכנין את הכהנים, מפני דרכי שלום.

ועיין עוד מה שציינתי **בגליון נדרים (לו. ד"ה אס)**.² ועיין עוד תוספות מנחות (עג. ד"ה איש).³ ועיין **רי"ף** עירובין פרק חלון (כו. מדפי הרי"ף) דהביא ירושלמי (שם פ"ז ה"ט), מפני מה אמרו מערבין בחצירות, מפני דרכי שלום. ובמשנה בפרקין (נט). הוזכר רק העירוב בבית ישן מפני דרכי שלום, אבל לא גוף העירוב. ועיין עוד ירושלמי דמאי (פ"ד ה"ב), כאן התירו טבלים מפני דרכי שלום.

וכן קשה, מדוע לא חשיב בהדי הנך דמפני תיקון העולם (גיטין מ"א: מה-מה: מ"ז: מ"ח: - הך דמכילתא (פרשת משפטים מסכתא דכספא פרשה כ אות ריד) המובא בפירוש **הראב"ד** עדיות (פ"ה מ"א ד"ה אוכלין), מגיד שהוא פורץ בה (במצרו בשביעית) פרצות, אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם.

סברת הספק שלא יוכל הבעל להעשות שליח לקבלה ואשה שליח להולכה

בש"ס גיטין (סב): פשיטא, איש הוי שליח להולכה - שכן בעל מוליק גט לאשתו, ואשה הויא שליח לקבלה - שכן אשה מקבלת גיטה מיד בעלה. איש לקבלה ואשה להולכה מאי כו', ופשיט שם דנעשין, עיין שם היטב. ולכאורה מהו סברת האיבעיא דלא יוכל איש להעשות שליח אשה וכן אשה שליח איש - בגט, ומדוע לא בעי הכי במקח וממכר דלא תוכל אשה למכור חפצה על ידי שליח איש וכדומה.

אך החילוק פשוט, דבמקח וממכר הרי האשה המוכרת חפצה, לא מפאת ענין 'אשה' היא שמוכרת, רק מפאת ענין 'בעלים', שאילו היתה איש והיה החפץ שלה - גם כן היתה מוכרתו, וכן בכל הדברים. מה שאין כן בגט, דקבלת גט והתגרשות מבעל איתיה רק במין נשים, וכן נתינת גט וגירוש אשה איתיה רק במין אנשים, על כן שפיר בעי אי יכולה אשה לעשות איש לשליח בדבר שפעולתה בו רק מפאת אשה, וכן להיפוך באשה לאיש, וכמובן.

במקום שיהיה חסרון במשלח ובשליח יחדיו לא תהיה תורת שליחות

ולפי זה יש לומר, דכיון דמספקא לגמרא לומר דבכהאי גוונא לא שייך ענין שליחות כלל באיש לאשה - היכא דפעולת האשה המשלחת מפאת 'אשה' דייקא וכנ"ל, ועל כן נהי דפשיט דנעשה שליח, עם כל זה הרי מצינו זה רק שם - דהחסרון רק במשלח, דרק האשה המשלחת היא שפעולתה בתורת אשה לבד, מה שאין כן האיש המשלח ממנה לקבל הגט מיד הבעל, הרי אין עושה מעשהו בתורת איש לבד, דגם אילו היה אשה היה יכול לקבל גט עבורה, ועל כן שפיר נעשה שליח.

א הביא שם רבינו לשון תוספתא נדרים פ"ב ה"ז: "המודר הנאה מחבירו... היה כהן, זורק עליו דם חטאתו ודם אשמו, מפני דרכי שלום".

ב שעל המבואר בסוגיא שם שאין חולקין בקדשים זבחים כנגד זבחים ומנחות כנגד מנחות, כתבו: "וקצת קשה, מהא דתנן בפרק שואל (שבת קמח) ומטילין חלשים (גורלות) על הקדשים ביום טוב. ושמה מפני דרכי שלום בעלמא היו עושין".

ג ומיישב בזה קושייתו המפורסמת בגבורות שמונים: "שמעתיה מקשים, לרבי אלעזר ברבי יוסי דסבירא ליה בזבחים (מ) דבעלים מפגלין, אם כן הרי כל סוטה היתה יכולה לפגל מנחתה, ושוב

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות:

טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com